

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Політична система України нині перебуває на стадії розвитку всіх її компонентів, наповнення її функцій новим змістом, що відповідає статусу незалежної самостійної держави. Становлення і розвиток політичної системи України відбувається в період переходу від тоталітарного до демократичного суспільства еволюційним шляхом. Суперечливий характер її розвитку виявляється в повільних темпах політичної структуризації суспільства, незавершеності процесів виникнення багатопартійності та партійних систем, прагненнях використати політичні цінності минулого без урахування змісту і специфіки політичного розвитку України на сучасному етапі. Новий етап у розвитку політичної системи України настав із прийняттям Конституції України 28 червня 1996 р. Основний Закон держави визначив засади формування і розвитку політичної системи, закріпив функції її окремих елементів, розкрив зміст та особливості діяльності держави у політичній системі. Сьогодні у нашій державі відбувається активний процес становлення нового типу політичної системи, що відображається у формуванні системи органів місцевого самоврядування, запровадженні інституту президентської влади, поділі політичної влади та наявності механізму стримувань і противаг.

Мета. Проаналізувати стан і тенденції розвитку політичної системи України. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- Охарактеризувати питання, що стосуються політичної системи;
- Розкрити теперішній стан політичної системи України;
- Ознайомитись з ознаками, які притаманні політичній системі України;
- Орієнтовні напрями розвитку політичної системи сучасної України

Виклад матеріалу. Поняття «політична система» було введено в політологію в 50-х роках ХХ століття американським політологом Д.Істоном, який створив теорію політичної системи. Це поняття було покликане відобразити два моменти: цілісність політики як самостійної сфери суспільства, що представляє сукупність взаємодіючих елементів (держави, партій, лідерів, має рацію тощо); характер зв'язків політики із зовнішнім середовищем (економічною, соціальною, культурною сферами, іншими державами). Введення поняття «політична система» мало і практичну спрямованість. Воно повинне було допомогти виявленню чинників, які забезпечують стабільність і розвиток суспільства, розкриття механізмів узгодження інтересів різних груп. Поняття «політична система» за змістом є дуже об'ємним. В політичну систему включаються не тільки політичні інститути, безпосередньо і що беруть активну участь в політиці (держави, партії, лідери), але і економічні, соціальні, культурні інститути, традиції, цінності, норми, що мають політичне значення і опосередковано впливають на політичний процес. В західній політології можна виділити два основні підходи при характеристиці політичної системи суспільства:

- інституційний підхід, що визначає політичну систему через державні, інституалізовані політичні організації, систему їх зв'язків і взаємодій;
- системний підхід, при якому політична система визначається не тільки через структуру і функції державних інститутів, але і через правові норми, політичні ролі, реалізовані в політичній поведінці.

Яким же бачиться співвідношення моделі та дійсного стану політичної системи в сучасній Україні, виходячи з Конституції та стратегічних теоретико-програмних документів, з одного боку, обставин практичного становлення нових політичних структур – з іншого?

В Україні, як і в інших республіках колишнього Радянського Союзу, перехід від авторитарно-тоталітарної системи суспільного устрою до демократичного суспільства і правової держави розпочався зі створення нової політичної системи.

Слід зазначити, що на початковому етапі Україна прагнула створити соціально-політичні інституції за цивілізованим європейським зразком. Наблизилася до професійного парламенту Верховна Рада України, введено інститут президентства, змінено статус уряду, затверджено концепцію судової влади. Проте відсутність системного підходу до формування політичних структур призвела до протистояння різних гілок влади і, зрештою, до кризи влади в цілому, яка проявилася у граничній неефективності всіх владних структур, неузгодженості і суперечливості їх дій, протистоянні місцевих рад і виконавчих органів, втраті авторитету влади у населення.

Україна відповідно до її Конституції є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Сучасна Україна починає позиціонувати себе як суб'єкт міжнародних відносин, але де-факто переважно ще залишається об'єктом впливу великих, а то й не дуже великих світових гравців. Влада виявилася нездатною проводити зрілу й відповідальну політику, яка б виходила, насамперед, з національних інтересів. Вона легко піддалася вирішальному закордонному впливу, не забуваючи при цьому свого корисливого інтересу. Щоб держава скоріше виийшла з кризи, владі слід негайно змінювати принципи організації політичного, економічного, соціального і духовного життя. Звичайно, народ може втрутитися в хід подій, прикладом чого стала «помаранчева революція», але, як стверджував Д. Донцов: «...народ, маса йде туди, куди його ведуть проводирі □ каста проводирів, правляча каста...». На керівні посади всіх рівнів необхідно призначати, шляхом жорсткого добору, найбільш підготовлених, компетентних фахівців, інтелектуалів, які за професійними, моральними якостями здатні служити народові. І поки ми не відійдемо від формування владних структур за кольором прапора чи за принципом сімейності, кумівства, поки не буде у нас державницького підходу до призначень посадовців за професійними якостями, доти процвітатимуть корупція, зловживання, організована злочинність, доти не може бути й мови про порядок у державі, про добробут населення і, безумовно, й поваги до усіх без винятку гілок влади. Необхідно пам'ятати, що не Україна як така винна у наших негараздах. Державний апарат має формуватися на професійній основі. Якщо виходити з того, що політичний професіоналізм це сукупність специфічних знань, навичок та умінь, якими повинен володіти політик задля блага громадян, інтереси яких він представляє, то можна визначити низку якостей, якими має володіти кожен професіональний політик. Кожна система повинна бути функціональною і, згідно з Т. Парсонсом, має реалізовувати 4 функції, що служать задоволенню її елементарних потреб:

Функція адаптації – устанавлення зв'язків системи з навколишнім середовищем, система пристосовується до середовища і обмінюється з ним ресурсами.

Функція ціледосягнення – визначення цілей системи і мобілізація ресурсів для їх досягнення.

Функція інтеграції – підтримання координації взаємовідносин елементів системи.

Функція латентна – зберігання орієнтації суб'єктів системи на її норми і цінності.

Кожне суспільство є сукупністю підсистем (сфер):

- виробничої,
- соціальної,
- духовної,
- політичної, до якої належать інститути держави і влади.

Усі ці підсистеми наділені властивими лише їм структурою, функціями, цінностями, нормами, цілями тощо: виробнича забезпечує матеріальну основу життя суспільства; соціальна і духовна сприяють нормальному функціонуванню різних соціальних інститутів; політична покликана створювати сприятливі умови для ефективної діяльності всіх ланок суспільної системи, для повної реалізації інтересів усіх членів суспільства. Враховуючи реалії суспільного життя в Україні, важливо чітко визначити і здійснити такі основні напрями поступу її політичної системи:

- будівництво справді демократичної, правової, соціальної держави на принципах демократії і політичного плюралізму; з ефективно діючим парламентом, авторитетним Президентом, високопрофесійним урядом, незалежними судовими органами, незалежними засобами масової інформації;

- законодавче забезпечення можливості встановлення балансу політичних сил, яке спонукало б до рівноваги стримуючих протиположних, законодавчої, виконавчої і судової гілок влади, їх плідного співробітництва;

- законодавче забезпечення залучення представників політичної опозиції, засобів масової інформації до участі у діяльності владних інститутів, розробки, прийняття та реалізації важливих державних законів;

- забезпечення реальної підзвітності виборчих органів влади, політичних сил, що їх утворюють, перед виборцями і створення умов, які б дозволяли змінити владу, що вичерпала законодавчий термін або не виправдала довіри відповідного електорату;

- формування інститутів громадянського суспільства як співтовариства вільних людей і їхніх самодіяльних організацій, політичних партій, рухів, профспілок, кооперативів, асоціацій.

Висновки. Отже, політична система – це сукупність інститутів, які формують і розподіляють державну владу та здійснюють управління суспільними процесами задля втілення інтересів певних соціальних груп. Політична система має монополію на владу в масштабі всього суспільства, визначає стратегію суспільного розвитку, забезпечує політичне й адміністративно-державне управління суспільними процесами, формує правову систему. Політична система виконує функції: владно-політичну, національної інтеграції, стабілізації соціально-політичного життя, соціально-політичної модернізації, управління, політичної соціалізації. Для успішного розвитку країни конче потрібна система ідей, яка дала б чітку відповідь на запитання: хто ми, куди йдемо, якими моральними нормами мусимо керуватися, яка модель державного устрою та суспільної організації має забезпечити Україні злагоду і процвітання, гідне місце у світовій спільноті, які засоби слід застосувати для досягнення мети.

Література

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
3. Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації [Текст] / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевиц, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.
4. Лізинський М.Г. Розвиток політичної системи [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ifreestore.net/2461/>
5. Ничепурчук С.С. Політична система за умов трансформації українського суспільства: загальні особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npu.edu.ua/e-book/book/html/D/ifon_kifi_Filosofiva%20polituku/210.html
6. Петряк О.І. Основні напрями встановлення та розвитку політичної системи України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-11678-3.html>
7. Політологія [Текст]: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, М. Гурик [та ін.]; за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. – с. 320.
8. Тетарчук В.Т., Дяків Т.С.. Політологія // Навчальний посібник для підготовки до іспитів. – К.: П150 «центр учбової літератури», 2017 – 160с.
9. Рудич Ф.М. Політична система України і інститути громадянського суспільства в сучасній Україні. – К.: Либідь, 2004. – 785 с.